

Dövblindhet

Dövblindhet är en kombination av syn- och hörselnedsättning där syn och hörsel har svårt att kompensera för varandra. Dövblindhet kan man ha i olika grad beroende på hur lätt till grav syn- eller hörselnedsättningen är. Orsakerna är ofta komplexa genetiska syndrom.

Förutsättningarna varierar om man

- föds dövblind eller blir tidigt dövblind. Vid medfödd eller tidig dövblindhet inträffar den kombinerade syn- och hörselnedsättningen före språkutvecklingen.
- föds döv eller med någon grad av hörselnedsättning och förlorar synen senare. Man använder då ofta teckenspråket som bas för kommunikation.
- föds blind eller med någon grad av synnedsättning och förlorar hörseln senare. Man har då ofta svenska som bas för kommunikation.

Medfödd eller tidig dövblindhet medför stora svårigheter att få tillgång till och utveckla upplevelser som ger sammanhang i tillvaron. Både i förhållande till andra människor och till den fysiska omvärlden. Dessa bristande utvecklingsmöjligheter har konsekvenser i form av sociala och emotionella störningar. Både dövblindheten och personens kognitiva förmågor blir därmed svåra att identifiera.

Känsln är viktig

Känsln är ett viktigt alternativ eller komplement till syn och hörsel. Barn med tidig dövblindhet uttrycker sig genom känslomässiga, kroppsliga och gestikulerande uttryck och genom tecken. Begreppen taktilt, kinestetiskt och haptiskt förekommer ibland. Det taktila sinnet, beröringssinnet, är känsligt för beröringsförmågor som beröring, strykning mot huden, tryck mot huden. Det kinestetiska sinnet, rörelsesinnet och muskelsinnet, gör det möjligt att känna kroppens och kroppsdelarnas ställning och rörelser. Haptiska intryck är en kombination av det taktila sinnet och det kinestetiska sinnet. Det handlar om att få en uppfattning av något genom att ta i det, känna på det, uppfatta form och tyngd, strävhet och släthet.

Många med dövblindhet har även ytterligare funktionsnedsättningar exempelvis utvecklingsstörning, rörelsehinder, neuropsykiatriska funktionsnedsättningar som autism, Aspergers syndrom, adhd eller synnedsättning.

Språkutveckling och kommunikation

Medfödd eller tidig dövblindhet gör att barnets möjlighet att spontant utveckla kommunikation begränsas. Det ställer stora krav på omgivningen för att barnet ska kunna etablera och utveckla ett språk. För den grundläggande kommunikationen används främst känsl, smak och lukt och baseras på kroppsliga intryck och uttryck som personer i omgivningen kan bekräfta, utvidga

och stödja med taktila tecken, visuella tecken eller tal. Flera kommunikationssätt kan användas samtidigt – alltid anpassat efter barnets förmåga och nivå av syn- eller hörselnedsättning.

Ofta är metoderna för kommunikation mycket personliga och individuella. Vid all kommunikation är det viktigt att ta i beaktande inte bara det som sägs, utan också det som syns och det som sker i rummet.

Taktilt teckenspråk

Många har nytta av taktilt teckenspråk. Det innebär att den dövblinde avläser tecknen med händerna och använder teckenspråk tillbaka. För att förmedla känslor och sinnesstämningar eller andra icke-språkliga budskap kompletteras det taktila teckenspråket med socialhaptisk kommunikation. Exempel på socialhaptisk kommunikation är att ytterligare en tolk förmedlar att någon skrattar, går ut ur eller kommer in i rummet. Det sker genom beröring på neutrala zoner på kroppen, exempelvis på ryggen eller armen.

Ibland kan syn- och hörselrester göra det möjligt att använda hörseltekniska hjälpmedel, teckenspråk eller tecken som stöd.

De som har en senare dövblindhet har utvecklat tal eller teckenspråk som kommunikationsform beroende på om synnedsättningen eller hörselnedsättningen kommit först, eller vilken grad av nedsättning man har.

Vad kan underlätta lärandet?

För en person med tidig dövblindhet är behovet av stöd från omgivningen stort. Möjligheten till utveckling är i hög grad beroende av de personer som finns omkring barnet. Det är viktigt att de har god kunskap om dövblindhet generellt och om de pedagogiska strategier som passar det enskilda barnet.

Trygg miljö

Det är viktigt med individuell fysisk anpassning av de miljöer där barnet vistas. En tillrättalagd miljö, pedagogiskt, fysiskt och socialt ger möjlighet till utveckling och känsla av trygghet. Det är viktigt att kunna orientera sig och förflytta sig i den miljö man vistas i.

Tid och engagemang

Barn med tidig dövblindhet upplever världen i fragment. Att ta in all typ av information, tolka och bearbeta, förstå och lära, kräver tid och energi. En vuxen som tolkar och genom taktil kommunikation bekräftar och utvidgar det barnet är med om, behöver finnas nära barnet. Lek har stor betydelse långt upp i åldrarna för utvecklingen och lärandet.

Individuell planering

Undervisningen vid tidig dövblindhet sker oftast individuellt av en pedagogiskt ansvarig person. Lärandet sker i barnets alla kommunikativa relationer. Därför är samarbete mellan olika vistelsemiljöer en naturlig del av den individuella planeringen.

Teckenspråk

Tillgång till teckenspråk eller taktilt teckenspråk är en förutsättning för flera av de här eleverna.

Punktskrift

Läsning sker vanligen med hjälp av punktskrift.

Flexibla verktyg när man bygger eget material

Det finns väldigt lite färdiga läromedel som går att använda. Pedagogerna behöver producera eget material. Man behöver flexibla verktyg som kan hantera andra läromedel och presentera utvalt innehåll på ett för eleven enkelt och begripligt sätt.

Var finns eleverna?

Elever med tidig dövblindhet går ofta i specialskolor. De som har en senare dövblindhet går i kommunala skolor eller friskolor. Varje elev, oavsett skolform, har en individuell utvecklingsplan. Utifrån enskilda behov kan extra anpassningar behöva göras.